

Barbara Crnković
Državni arhiv u Zadru
Sabirni arhivski centar u Novalji
HR – 53 291 Novalja
barbaracrnkovic5@gmail.com

Stručni članak
(primljeno 13. 12. 2022.)
UDK 930.25(497.562 Novalja)

OSNIVANJE I RAD SABIRNOG ARHIVSKOG CENTRA U NOVALJI

Sažetak

Sabirni arhivski centar u Novalji započeo je s radom 1. rujna 2009. godine kao sastavnica Državnog arhiva u Zadru. Uz Korčulu, drugi je to sabirni arhivski centar u Republici Hrvatskoj smješten na otoku. Potreba za njegovim osnutkom temeljila se na veličini otoka i broju stvaratelja dokumentarnog i arhivskog gradiva. U članku se opisuje proces njegova osnutka, donose podatci o zgradi u kojoj je smješten, spremišnim kapacitetima, vrsti i strukturi gradiva koje je u njemu pohranjeno te o djelokругu rada i području nadležnosti.

Ključne riječi: Sabirni arhivski centar u Novalji, Državni arhiv u Zadru, otok Pag, Grad Novalja, arhivsko gradivo

Uvod

Razlozi osnivanja arhivskih sabirnih centara na jadranskim otocima počivaju u njihovim zemljopisnim, prometnim, demografskim i gospodarskim osobitostima. Nastojanje da se arhivsko gradivo, zbog svoje važnosti i dostupnosti, čuva, obrađuje i učini dostupnim na području njegova nastanka, u širem smislu, počiva i u odredbama Zakona o arhivskom gradivu i arhivima¹ što upućuje na jasnu potrebu osnivanja arhivskih sabirnih centara na otocima koji mogu na svom području organizirati arhivsku službu. Takve tendencije zabilježene su i ranije pa je već 1945.

¹ Zakon o arhivskom gradivu i arhivima, NN 61/18.

god. Korčulanin Vinko Foretić, upravitelj Državnog arhiva u Dubrovniku, u svom izvješčaju iznio potrebu za osnivanjem arhiva na Korčuli s ciljem zadržavanja gradiva korčulanskih stvaratelja na otoku.² S vremenom se ta ideja dodatno razvijala, a u slučaju Grada Novalje radilo se o prikupljanju gradiva tijela lokalne samouprave i uprave te njihovih javnih službi.³ Razvoj Novalje i okolnih područja kakav danas poznajemo započeo je 90-ih godina dvadesetog stoljeća dobivanjem statusa jedinice lokalne samouprave⁴. Odvajanjem od tadašnje općine Pag dodatno je potaknut njen razvoj pa je Novalja danas jedan od najrazvijenijih gradova u Hrvatskoj⁵. Takav razvoj pretpostavio je potrebu dodatne izgradnje komunalne i društvene infrastrukture koja je teško zamisliva bez jednostavnog i brzog pristupa informacijama i dokumentaciji. Novalja je podržala inicijativu za osnutkom arhivskog centra na svom području i ispunila sve obveze u tom smislu koje proizlaze iz Zakona o arhivskom gradivu i arhivima. Osiguravanje primjerenog prostora za smještaj arhivskog gradiva, radnog prostora i prostora za korištenje gradiva kao i sredstava za održavanje

-
- 2 Vidi: BARČOT, TONKO. 2013. Uz početak rada Arhivskog sabirnog centra Korčula-Lastovo. *Arhivski vjesnik*, 56, 99. Autor Tonko Barčot u svom radu poziva se na arhivske dokumente pohranjene u Državnom arhivu u Dubrovniku pod signaturom HR-DADU-425. Državni arhiv u Dubrovniku. 1.2. Spisi Kancelarije Državnog arhiva u Dubrovniku, Izvještaj V. Foretića o pitanju očuvanja arhiva, knjižnica i starina u gradu Korčuli, br. 17/45 (5.1.1945.), a koji govore o neadekvatnom smještaju i naporima pojedinaca za očuvanjem arhivskog gradiva na otoku Korčuli 50-ih godina 20. st. U tom periodu počelo se formirati republičko arhivsko zakonodavstvo. Opći zakon o državnim arhivima čl. 2., objavljen u SL FNRJ 12/1950. donosi odredbu da se uz državne arhive narodnih republika mogu osnivati i gradski arhivi. Više o broju arhiva i planu mreže arhivskih ustanova sredinom prošlog stoljeća vidi: STULLI, BERNARD. 1958. O planu mreže arhivskih ustanova na području NR Hrvatske, *Arhivist*, VII, sv. 3-4, 129-134.; Raščlanjivanje arhivske djelatnosti po područjima nadležnosti dovelo je do potrebe za osnivanjem arhiva tj. sabirnih arhivskih centara u manjim mjestima. Kao primjer navest ćemo Historijski arhiv u Varaždinu koji je već 1959. godine u potpunosti proveo organizaciju arhivske službe na regionalnom principu te osnovao sabirne arhivske centre Čakovec u Prelogu, Koprivnica u Koprivnici, Varaždin u Varaždinu, Krapina u Krapini. Vidi: ANDROIĆ, MIRKO. 1962. Arhivski sabirni centar Krapina-Historijskog arhiva Varaždin-u Popovcu. *Arhivski vjesnik*, vol. 4-5 No 1, 452-453.
- 3 U periodu osnivanja na snazi je bio Zakon o arhivskom gradivu i arhivima, NN 105/97. u čl. 39.-48. koji donosi zadaće javnih ustanova koje obavljaju arhivsku službu: Hrvatski državni arhiv, područni državni arhivi te arhivi jedinica lokalne samouprave i uprave.
- 4 Od 1993. godine Novalja je općina, a od 1997. godine ima status grada.
- 5 Prema analizama Instituta za javne financije Grad Novalja je posljednjih godina grad s najvišim proračunom u Hrvatskoj po glavi stanovnika. Više o gradu Novalji vidi: Proračun. Portal grada Novalje, <https://www.novalja.hr/64/proracun.html> (30. 3. 2022.)

tog prostora i opreme u njemu⁶, za Grad Novalju već u samom početku realizacije ovog projekta nije bilo upitno. Mogućnost pristupa informacijama, podacima, potvrđama, rješenjima i uvjerenjima u istom mjestu stanovanja za žitelje Novalje ima veliku važnost. Zamisao o otvaranju arhivskog centra podrazumijevala je davanje arhivskog gradiva koje je nastalo djelovanjem stvaratelja isključivo s područja otoka Paga na korištenje građanima, institucijama te istraživačima u svrhu podizanja kvalitete javnih usluga. Potreba za osnivanjem sabirnog arhivskog centra u Novalji javila se zbog povećanja količine gradiva u pismohranama na ovom području kao i problema otežanog redovitog nadzora koji je pripadao pod djelokrug rada Državnog arhiva u Zadru⁷ koji je donio Statutarnu odluku o izmjeni Statuta nadopunom organizacijskog dijela Arhiva Sabirnim arhivskim centrom u Novalji.⁸

Prostor sabirnog arhivskog centra u Novalji

Zgrada sabirnog arhivskog centra u Novalji stavljena je u funkciju zahvaljujući financijskoj potpori Grada Novalje koji je za tu potrebu renovirao zgradu *Stare općine*⁹, smještene u gradskoj stambenoj zoni.

- 6 Više o tome vidi Pravilnik o uvjetima smještaja, opreme, zaštite i obrade arhivskog gradiva, broju i strukturi stručnog osoblja arhiva, čl. 3. – 15., NN 65/04., 121/19.; Na sjednici Gradskog poglavarstva Grada Novalje doneseni su zaključci o otvaranju, načinu funkcioniranja, gradivu arhivskog centra u Novalji te je sklopljen ugovor o otkupu notarskih spisa iz 17. stoljeća od književnika Mladena Kušeca. Klasa: 612-01/08-01/3., Ur. broj: 2125-06-01/01-08-01 od 28. travnja 2008.
- 7 Nadležnost Državnog arhiva u Zadru za cijelo područje otoka Paga nije novina. Rješenje Okružnog privrednog suda u Splitu donosi upis Historijskog arhiva u Zadru u Registar ustanova Okružnog privrednog suda u Splitu, a pod njegov djelokrug rada pripadale su općine: Benkovac, Biograd, Drniš, Knin, Obrovac, Pag, Šibenik i Zadar. Poslovni broj: US-177/65-7., Klasa: 224/2-1967 od 12. listopada 1967. godine. Ustanovu je osnovala Skupština općine Zadar rješenjem br. 06-9506/1-1965 od 25. listopada 1965. godine uz suglasnost prethodno navedenih općina. Općinska skupština Pag je na VII. zajedničkoj sjednici Općinskog vijeća i Vijeća radnih zajednica od 10. ožujka 1964. godine donijela zaključak u kojem je suglasna da nadzor na području općine Pag vrši Historijski arhiv u Zadru, Klasa: 01-694/1-1964.; Rješenje Hrvatskog državnog arhiva Klasa: 612-06/05-18/01, Ur. broj: 565-10-05-13 od 7. srpnja 2005. godine potvrđuje nadležnost Državnog arhiva u Zadru i obavljanje javne arhivske službe za područja Zadarske, Šibensko-kninske i dijela Ličko-senjske županije (grad Novalju).
- 8 Suglasnost na Statutarnu odluku o izmjeni Statuta Državnog arhiva u Zadru koja je donesena 20. travnja 2009. godine pod brojem 93-2009 donijelo je Ministarstvo kulture RH, Klasa: 612-06/09-01/0018, Ur. broj: 532-10-02/4-09-02 od 13. svibnja 2009. godine.
- 9 Građevina je upisana u registar nepokretnih spomenika kulture pod brojem 251 rješenjem br. 583/1 od 02. studenog 1970. godine zbog toga jer ulazi u prostor arheološke zone Novalje koja

nje zraka, a prilikom projektiranja zgrade primijenjeni su propisi i pravila tehničke prakse koji se odnose na principe zaštite od požara. Objekt je zaštićen unutarnjom i vanjskom hidrantskom mrežom, a za početno gašenje požara nalaze se vatrogasni aparati tipa S-6. U arhivskom centru ugrađen je ručni kao i optički javljač požara. Energetski kriteriji učinkovitosti zadovoljeni su hidroizolacijom i toplinskom izolacijom prostora. Pitanje sigurnosti pohranjenog građiva u odnosu na suvremene standarde potpuno zadovoljava.

Unatoč činjenici da prostor za sada zadovoljava potrebe i standarde smještaja arhivskog građiva, s vremenom će se nametnuti pitanje osiguranja dodatnog prostora za pohranu građiva. U prilog tome možemo navesti da se količinom najznačajnija preuzimanja građiva očekuju od tijela uprave Grada Novalje i županijskih ureda koji djeluju na ovom području.¹² Praksa je pokazala da se većina sabirnih arhivskih centara u Hrvatskoj koji duže djeluju, susrela s problematikom odgovarajućih smještajnih kapaciteta.¹³ Također, nemali broj primjera u prošlosti govori o nesmotrenoj i nestručnoj pohrani starih zapisa kod stvaratelja pogotovo u manjim i izoliranijim mjestima. Neadekvatni smještaji, poplave, ratovi, požari i sl. doveli su do uništenja mnogih, dragocjenih arhivskih izvora.

Djelatnost sabirnog arhivskog centra

Sabirni arhivski centar u Novalji jedan je od ukupno deset odjela Državnog arhiva u Zadru. Osnovan je 20. travnja 2009. godine na temelju čl. 53. i 54. Zakona o ustanovama¹⁴, čl. 54. Zakona o arhivskom građivu i arhivima¹⁵ te čl. 40. Statuta

12 Na području grada Novalje djeluje 20 javnih i privatnih stvaratelja dokumentarnog građiva. Ukupna količina građiva u pismohranama iznosi oko 3000 d/m, od toga oko 800 d/m nastalo je radom tijela uprave Grada Novalje i županijskih ureda koji djeluju na ovom području. Građivo će se preuzimati u skladu sa Zakonom o arhivskom građivu i arhivima, NN 61/18.

13 Dobar je primjer Arhivskog sabirnog centra u Koprivnici koji je nekoliko puta za vrijeme svojeg postojanja promijenio lokaciju i čiji smještajni kapaciteti i prostor za rad ni danas ne zadovoljavaju potrebe smještaja cjelokupnog građiva pod njihovom nadležnošću. Vidi: POSEDI, IVANA, BULIĆ, NADA. 2017. Razvoj arhivske službe u Koprivnici. *Podravski zbornik*, No 43, 193-198.; I Bernard Stulli je naglašavao da su smještajni kapaciteti temeljni i najteži problem. Smatrao je da većina tadašnjih regionalnih arhivskih ustanova ima improvizirane arhivske depoe i veliku količinu nepreuzete građe što je dovodilo u pitanje čuvanje i zaštitu 70 % arhivske građe. STULLI, BERNARD. 1969. Nacrt koncepcije srednjoročnog plana razvitka arhivske djelatnosti u SR Hrvatskoj 1971. – 1975. godine. *Arhivski vjesnik*, Vol. 11-12, No. 1, 360.

14 Zakon o ustanovama, NN 35/08.

15 Centar je osnovan u skladu s tada važećim zakonom te njegovim izmjenama i dopunama. Vidi: Zakon o arhivskom građivu i arhivima, NN 105/97., 64/00., 65/09.

Državnog arhiva u Zadru (br. 28/1-98 od 24. veljače 1998.) kad je donesena Statutarna odluka o izmjeni Statuta Državnog arhiva u Zadru.¹⁶ Sabirni arhivski centar u Novalji preuzima gradivo samo s područja Grada Novalje, a gradivo s područja Grada Paga preuzima Državni arhiv u Zadru. Sabirni arhivski centar u Novalji je ustrojbeno jedinica Državnog arhiva u Zadru, a ne Državnog arhiva u Gospiću koji je osnovan 1999. godine, unatoč tome što se grad Novalja nalazi u Ličko-senjskoj županiji. Jedan od razloga tomu je bolja prometna povezanost otoka Paga sa Zadrom, nego s Gospićem, kao i činjenica da je otok Pag od ranije u nadležnosti Državnog arhiva u Zadru. Osnovna zadaća Sabirnog arhivskog centra u Novalji je provođenje mjera zaštite arhivskog gradiva u arhivu, skrb za njegovu sigurnost, obrada, sređivanje, popisivanje i davanje arhivskog gradiva na korištenje, davanje podataka i izvadaka iz dokumenata na molbu korisnika te upoznavanje javnosti s djelatnošću Arhivskog centra, ukazivanje na važnost arhivskog gradiva u svakodnevnom životu te na mogućnost korištenja takvih podataka u znanstvene svrhe ili za osobne potrebe prilikom ostvarivanja pravnih interesa. Također, arhivski centar stoji na raspolaganju tijelima javne vlasti te pravnim i fizičkim osobama na području grada Novalje u pružanju stručne pomoći kod upravljanja njihovim gradivom, a korisnicima omogućava brz i jednostavan pristup arhivskom gradivu i informacijama.

Centar ima jednog zaposlenog djelatnika, stručnog zvanja arhivist, koji uz prethodno navedene poslove obavlja i administrativne poslove u Centru. Prijemni ured arhivskog centra otvoren je svakim radnim danom od 8:30 do 14:30 sati. U njemu se zaprimaju zahtjevi za korištenje arhivskog gradiva te zahtjevi za izdavanje ovjerenih preslika, potvrda i uvjerenja. Obrasce za izdavanje ovjerenih preslika u digitalnom obliku stranke mogu preuzeti na stranici Državnog arhiva u Zadru.¹⁷ Praksa je pokazala da stranke najčešće potražuju agrarne odluke jer se unazad desetak godina aktivno sređuje imovinsko-pravna problematika ovog dijela otoka Paga te građevinske dozvole, rješenja o izvedenom stanju i uporabne dozvole kod kupoprodaje i/ili kategorizacije turističkih objekata. Novalja je orijentirana unapređenju turizma i povećanju smještajnih kapaciteta, a samim time raste i potreba za prethodno spomenutim rješenjima.

16 Sabirni arhivski centar u Novalji otvoren je za mandata ravnatelja Slavka Ražova koji je donio Statutarnu odluku o izmjeni Statuta Državnog arhiva u Zadru. Broj: 93-2009 od 20. travnja 2009.

17 Obrasci za izdavanje ovjerenih preslika u digitalnom obliku mogu se potražiti na stranici www.drzavni.arhiv.u-zadru.hr (5. 4. 2022.)

Čitaonica Sabirnog arhivskog centra u Novalji otvorena je svakim radnim danom od 8:00 do 14:30 sati. Korisnici arhivskog gradiva u čitaonici mogu pregledati obavijesna pomagala, prepisivati i proučavati dokumente, izraditi preslike, a ujedno se mogu koristiti i knjižnicom arhivskog centra čiji se fundus s vremenom proširuje. Čitaonica korisnicima gradiva, uz stručnu arhivističku literaturu, nudi i mnoštvo knjiga zavičajnih autora. Samo nekolicina korisnika istraživala je matične knjige u svrhu izrade genealoških stabala novaljskih obitelji s tipičnim prezimenima za ovo područje (npr. Škunca, Dabo, Šonje, Vidas, Šuljić itd.). Rad čitaonice u skladu je s Pravilnikom o radu čitaonice Državnog arhiva u Zadru, kao i Pravilnikom o korištenju javnog arhivskog gradiva.¹⁸

Dokumentaciju vezanu za preuzimanje gradiva u Sabirni arhivski centar u Novalji priprema Odjel za nadzor i zaštitu arhivskog i dokumentarnog gradiva izvan arhiva, uz aktivno sudjelovanje djelatnika arhivskog centra koji obavlja poslove pri nadzoru gradiva, preuzimanju i smještaju, razvrstavanju i popisivanju gradiva. Prethodno spomenuti odjel obavlja i preglede pismohrana na području Grada Novalje, provodi kriterije vrednovanja arhivskog gradiva i kategorizaciju stvaratelja, nadzire odabiranje i izlučivanje dokumentarnog gradiva na osnovu posebnog Popisa gradiva s rokovima čuvanja, a u skladu s Pravilnikom o upravljanju dokumentarnim gradivom izvan arhiva.¹⁹ Arhivski centar preuzeo je od županijskih ureda koji djeluju na području Grada Novalje dio gradiva kojemu nisu istekli rokovi čuvanja zbog neadekvatnih uvjeta čuvanja i smještajnih kapaciteta. Preuzimanju gradiva u arhiv prethodi dostava popisa arhivskog gradiva koje se predlaže za predaju, a popisano gradivo kod stvaratelja pregledava djelatnik Odjela za nadzor i zaštitu arhivskog i dokumentarnog gradiva izvan arhiva uz nazočnost djelatnika Sabirnog arhivskog centra u Novalji po standardnoj proceduri predviđenoj Pravilnikom.²⁰ Prvo preuzimanje gradiva u arhivski centar u Novalji izvršeno je u listopadu 2009. godine, samo mjesec dana nakon otvaranja Centra. Preuzeti su spisi Kotarske komisije za agrarnu reformu i kolonizaciju Pag koji se odnose na područje grada Novalje i okolnih mjesta. Spisi su nastali u razdoblju od 1931. do 1947./48. godine i od iznimne su važnosti za sređivanje otočkog katastra. Grad Novalja otkupom je došao do vrijednih notarskih zapisa o stanju posjeda sela Novalje iz 17. stoljeća. Spomenuto gradivo pohranjeno je u arhivskom centru.²¹

18 Pravilnik o korištenju javnog arhivskog gradiva, NN 121/19.

19 Pravilnik o upravljanju dokumentarnim gradivom izvan arhiva, NN 105/20.

20 Isto, čl. 38. – 46., NN 105/20.

21 Arhivi preuzimaju i privatno arhivsko gradivo od pravnih i fizičkih osoba na temelju pisane isprave o darovanju, kupoprodaji ili pohrani po standardnoj proceduri. Svaki ugovor mora sa-

Iako se radi o Sabirnom arhivskom centru iz svega navedenog vidi se raznolikost poslova kojima je cilj približavanje arhivske službe lokalnom stanovništvu i stvarateljima uz suradnju s kulturnim i srodnim djelatnostima radi unapređenja arhivske djelatnosti na novaljskom području.

Gradivo u Sabirnom arhivskom centru u Novalji

U Sabirnom arhivskom centru u Novalji čuva se gradivo koje prije svega daje vrijedan izvor informacija istraživačima čije zanimanje privlači lokalna povijest Novalje, a s druge strane omogućuje pravnim ili fizičkim korisnicima gradiva da dokažu ili riješe svoje pravne i imovinske interese. Upravo je ovo potonje najtraženije od strane korisnika, pogotovo spisi agrarne reforme i kolonizacije, kupoprodajni i darovni ugovori, građevinske dozvole, uporabne dozvole, obrtne dozvole te rješenja iz područja turizma. Gradivo također sadrži vrijedne podatke iz područja gospodarstva, ugostiteljstva i turizma, zdravstvene i socijalne skrbi, trgovine, prometa, morskog ribarstva, šumarstva, poljoprivrede i sl. Pri formiranju arhivskih fondova i zbirki u arhivskom centru slijedilo se načelo provenijencije vodeći računa o kontekstu cjeline u kojem je nastala određena obavijest te o očuvanju konteksta nastanka i posljedično njegovom značenju.²² Također se držalo načela da je fond informacijska cjelina nastala djelovanjem jednog stvaratelja, društveno-pravne osobe ili institucije²³ prateći pri sređivanju i obradi gradiva zakonske i podzakonske akte koji se odnose na izradu obavijesnih pomagala te zakone i provedbene propise kojima je regulirano djelovanje arhivske službe u Hrvatskoj.²⁴ Nakon preuzimanja fondovima je dodijeljena odgovarajuća signatu-

državati: navod o vrsti ugovora, naziv, odnosno ime i prezime, matični broj pravne osobe i adrese ugovornih strana (za pravnu osobu uz naziv navodi se ime odgovorne osobe ili opunomoćenog predstavnika), predmet ugovora (naziv sadržaja gradiva, vrsta, količina i vrijeme nastanka gradiva), navod o vlasništvu nad arhivskim gradivom koje je predmet ugovora, navod o autorским pravima ili drugim pravima i ograničenjima koja se odnose na korištenje i raspolaganje gradivom koje je predmet ugovora, naziv i sjedište arhiva u kojemu će se gradivo čuvati, navod o uvjetima i rokovima dostupnosti i korištenja gradiva, međusobne obveze ugovornih strana te prema trećim stranama, datum i potpise.

- 22 KOLANOVIĆ, JOSIP. 1991. – 1992. Arhivistika i povijest upravnih institucija. *Arhivski vjesnik* 34-35, 12-13.
- 23 KOLANOVIĆ, JOSIP. 2016. *Pregled arhivskih fondova i zbirki Republike Hrvatske*, sv. 1. Zagreb: Hrvatski državni arhiv – Zadarska nadbiskupija, XXXIX-XLVI.
- 24 RASTIĆ, MARIJAN. 1996. Provedbeni propisi i izrada obavijesnih pomagala. *Arhivski vjesnik*, 39, 7-19. Više o oblikovanju arhivskih fondova i pravnim propisima kojima se regulirala arhiv-

ra i klasifikacijska oznaka prema razredbenom sustavu arhivskih fondova i zbirki Republike Hrvatske čiji prikaz je dan u prilogu 1.²⁵ U Sabirnom arhivskom centru u Novalji dosad je pohranjeno osam fondova ukupne količine 140 dužnih metara gradiva. Najveći dio pohranjenog gradiva nastao je radom suvremenih institucija upravnih i javnih službi.

Iz područja uprave i javnih službi od 1945. do 1990. godine pohranjeno je gradivo kotarske uprave tj. spisi Kotarske komisije za agrarnu reformu i kolonizaciju Pag²⁶. Riječ je o prvoj akviziciji gradiva u Sabirnom arhivskom centru u Novalji. Spisi se odnose na područje Grada Novalje i okolnih mjesta: Novalja, Stara Novalja, Lun i područje Barbata. Spisi su nastali u razdoblju od 1931. do 1947./48. godine, a za njegovo korištenje nema ograničenja. Korisnici ovo gradivo traže radi rješavanja imovinsko-pravnih odnosa, najčešće zato što su Agrarnom reformom zemljišni posjedi oduzeti veleposjednicima i Crkvi te dodijeljeni obrađivačima. Pojedina rješenja sadrže spise kojima su obrađivači dokazivali da im je zemlja dodijeljena još 1931. ili 1938. – 1939. godine tj. da im prilikom te prve agrarne reforme nije priznato pravo vlasništva nad zemljom.²⁷ Ovom periodu djelovanja uprave i javnih službi pripada i gradivo mjesnih uprava. Radi se o tri sačuvana fonda koja su pohranjena u arhivskom centru: Mjesni narodni odbor Vlašići, Mjesni narodni odbor Lun i Mjesni narodni odbor Barbati.²⁸ Spisi svih triju fondova fra-

ska služba vidi priručnik: RASTIĆ, MARIJAN. 1998. *Arhivi i arhivsko gradivo: zbirka pravnih propisa 1828-1997*. Zagreb: Hrvatski državni arhiv.

- 25 KOLANOVIĆ, JOSIP. 2006. *Pregled arhivskih fondova i zbirki Republike Hrvatske*, sv. 1. Zagreb: Hrvatski državni arhiv – Zadarska nadbiskupija, XXXIX-XLVI. Također o arhivskim fondovima vidi: KOLANOVIĆ, JOSIP. 1984. *Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ. SR Hrvatska*. Beograd: Savez arhivskih radnika Jugoslavije.
- 26 Kotarske komisije za agrarnu reformu i kolonizaciju imenovali su narodni odbori pojedinih kotara, u ovom slučaju to je bio kotar Pag, a nakon administrativno-teritorijalne podjele iz 1947. godine naslijedio ga je kotar Rab.
- 27 Više o strukturi i funkciji kotarske uprave u Hrvatskoj nakon 1945. godine vidi: KOLANOVIĆ, JOSIP (ur.). 2014. *Vodič Državnog arhiva u Zadru*, knjiga 1. Zadar: Državni arhiv u Zadru, 523-569.
- 28 Više o upravnoj povijesti, pravnom položaju, nadležnosti, unutarnjem ustroju kao i oblikovanju fondova mjesnih narodnih odbora vidi: GVERIĆ, ANTE. 2013. *Pregled tijela javne uprave s područja nadležnosti Državnog arhiva u Zadru od 1945. do 1962. godine*. Stručni rad. Zadar: Državni arhiv u Zadru. HR-DAZD-192 Mjesni narodni odbor Pag (1943., 1945. – 1952.), (Barbara Crnković, sumarni inventar, Državni arhiv u Zadru, 2016.); Više o zakonskim odredbama vidi: Zakon o promjeni naziva narodno-oslobodilačkih odbora, NN 3/45., Opći zakon o narodnim odborima, NN 43/46., Zakon o administrativno-teritorijalnoj podjeli NR Hrvatske, NN 60/47., NN 27/50., Zakon o provođenju reorganizacije narodnih odbora, NN 16/52.

gmentarno su sačuvani. Može se pretpostaviti da je tome uzrok nedovoljna svijest o obvezi čuvanja gradiva kod službenika u tijelima stvaratelja. Spisi Mjesnog narodnog odbora Vlačići pronađeni su prilikom obrade fonda Državnog arhiva u Zadru HR-DAZD-192 Mjesni narodni odbor Pag²⁹ dok su spisi Mjesnog narodnog odbora Lun i Mjesnog narodnog odbora Barbat i pronađeni prilikom obrade fonda HR-DAZD-158 Narodni odbor općine Novalja.³⁰

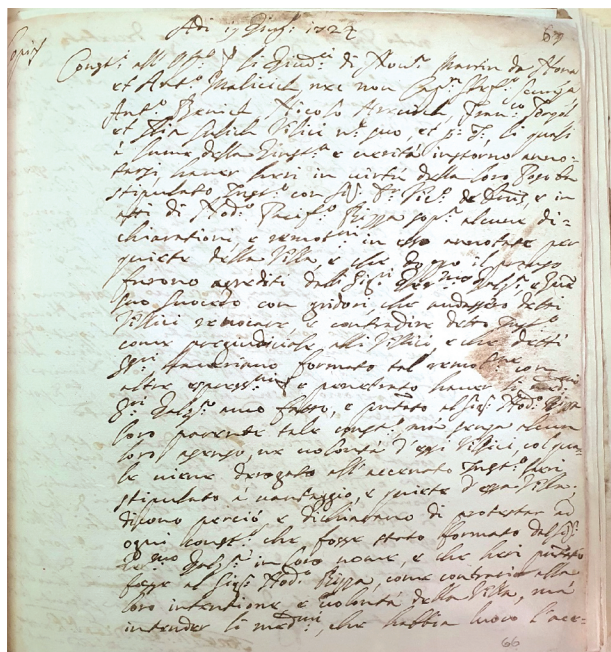
Iz područja uprave i javnih službi od 1990. godine u arhivskom centru pohranjena su dva fonda županijske uprave. Radi se o gradivu Upravnog odjela za graditeljstvo, zaštitu okoliša i prirode te komunalno gospodarstvo, Odsjek za graditeljstvo, Ispostava Novalja. Predaje su obavljene sukladno čl. 14. i 15. Zakona o arhivskom gradivu i arhivima³¹ i pravilniku koji određuje uvjete predaje arhivskog gradiva arhivima.³² Preuzeti su sljedeći spisi: građevinske dozvole, rješenja o izvedenom stanju, ispravci rješenja, uporabne dozvole, rješenja o uvjetima građenja, potvrde glavnog projekta, etažni elaborati, uvjerenja o vremenu građenja, lokacijske dozvole, rješenja o formiranju čestica, završna izvješća nadzornog inženjera, rješenja o promjeni namjene, izmjene investitora, utvrđivanje zemljišta nužnog za redovnu uporabu zgrada i legalizacije. Gradivo je zaprimljeno u nekoliko navrata, s popisima gradiva kao prilogom koji su sastavni dio svakog zapisnika. U korištenju gradiva nema ograničenja. Gradivo prije svega služi pravnim i fizičkim osobama za rješavanje imovinsko-pravnih odnosa. Sljedeći fond iz ove skupine donosi akte kojima su osigurane potrebe građana na području turizma, gospodarstva i pomorstva, zaštite i socijalne skrbi, zanatstva, saobraćaja i veza, šumarstva, ribarstva, lovstva, trgovine, zdravstvene zaštite i sl. Radi se o spisima Ureda državne uprave u Ličko-senjskoj županiji, Ispostava Novalja. Gradivo je nastalo u razdoblju od 1994. do 2004. godine, osim rješenja o samostalnom obavljanju privrednih djelatnosti koja se sastoje od 12 svežnjeva, preuzetih od Grada Paga, nastalih u periodu od 1961. do 1994. godine.

29 HR-DAZD-192 Državni arhiv u Zadru (Hrvatska). Mjesni narodni odbor Pag (1943., 1945. – 1952.), (Barbara Crnković, sumarni inventar, Državni arhiv u Zadru, 2016.)

30 Državni arhiv u Zadru (Hrvatska). HR-DAZD-158 Narodni odbor općine Novalja (1952. – 1957.), (Barbara Crnković, sumarni inventar, Državni arhiv u Zadru, 2017.)

31 Zakon o arhivskom gradivu i arhivima, NN 61/18.

32 Predaja ovog gradiva provodila se u više navrata u skladu s pravilnikom i zakonom koji su u trenutku predaje bili na snazi. Pravilnik o predaji arhivskog gradiva arhivima, NN 90/02., Pravilnik o upravljanju dokumentarnim gradivom izvan arhiva, NN 105/20., Zakon o arhivskom gradivu i arhivima, NN 105/97., 61/18.

Stranica Isprave o posjedu sela Novalja
iz 17. st., HR-DAZD-SACN-5

Preuzimanja fondova skupine A.6. Uprava i javne službe od 1990. godine³³ prethodno spomenutih stvaratelja u stalnom su porastu u arhivskom centru u Novalji zbog neadekvatnog spremišnog prostora stvaratelja.

Gradivo iz područja uprave i javnih službi, koje po svojem sadržaju i fizionomiji čini izuzetak, odnosi se na Isprave o stanju posjeda sela Novalja iz 17. stoljeća. Spisi su pisani talijanskim jezikom. Radi se o jednoj knjizi notarskih zapisa.³⁴ Isprave o stanju posjeda sela Novalja uvezene su u knjigu koja se sastoji od 103 rukom pisana i 34 štampana lista koji dolaze pod naslovom „Stampa al taglio“. Pojedini listovi notarskih spisa su istrgnuti. Spisi su naknadno restaurirani

33 Više o razredbenom sustavu (klasifikacijama) arhivskog gradiva i statističkim pregledima takvog gradiva prema povijesnim razdobljima u arhivima RH vidi: PAVLIČEK, VIDA. 2007. Pregled arhivskih fondova i zbirki Republike Hrvatske. Rad na prikupljanju i obradi podataka. *Arhivski vjesnik*, vol. 50, No. 1, 9-32.

34 Postanak notarske isprave sličan je postupku nastanka javne isprave, a isprava napisana rukom javnog bilježnika bila je zaštićena „javnom vjerom“. Pred sudom je služila kao potpun dokaz te se kao javna isprava nije mogla pobiti drugim dokazom.

LIBRO

degli atti di NASCITA della Parrocchia di *Novolja* Comune di *Novolja* Distretto di *Paga* Circolo di *Slava*

Data della nascita e della presentazione al Battezzato	INDICAZIONE DEL NEONATO		INDICAZIONE DEI GENITORI		SOGNE, COGNOME e qualità di padre e madre		ANNOTAZIONI
	Nome	Stato della prima	Nome, Cognome e qualità	Nome, Cognome e qualità	Religione e condizione di padre e madre	Religione e condizione di padre e madre	
1845 12 18	Matteo
1845 12 24
1845 12 25
1845 12 26
1845 12 27
1845 12 28

Stranica Matične knjige rođenih mjesta Novalja
1845. – 1863., HR-DAZD-SACN-2

u Državnom arhivu u Zadru. Grad Novalja do spisa je došao otkupom od književnika Mladena Kušeca koji je ženidbenom vezom povezan s novaljskim krajem. Spisi su nakon kupnje pohranjeni u Sabirnom arhivskom centru u Novalji. U korištenju preuzetog gradiva nema ograničenja, a vrijedan je izvor za povijest ranog novog vijeka novaljskog područja. Dio isprava je izvoran, a dio u prijepisu iz kasnijih razdoblja.

U arhivskom centru pohranjena je i jedna zbirka matičnih knjiga rimokatoličke vjeroispovijesti. Radi se o 14 državnih matica rođenih, vjenčanih i umrlih za mjesto Novalja, Lun i područje Barbata³⁵. Predaja gradiva izvršena je 4. veljače 2010. godine u prostorijama Ureda državne uprave u Ličko-senjskoj županiji, Službe za opću upravu u Gospiću koja je ujedno i predavatelj gradiva. Nije poznato kako su matice dospjele u Gospić.³⁶ Matice su popisane po župama te po vrstama matice s oznakom MKR – matične knjige rođenih, MKV – matične knjige vjenčanih i MKU – matične knjige umrlih.³⁷

35 Na sjeveroistočnom dijelu otoka Paga nalaze se naselja Vidalići, Kustići, Zubovići i Metajna koji se zajedno nazivaju Barbati.

36 Više o propisima i zakonskim odredbama prema kojima se vodilo matično poslovanje vidi: Zakon o državnim matičnim knjigama, SL FNRJ 29/1946.; također vidi i: LANOVIĆ, MIHAJLO. 1908. *Zbirka matičnih propisa*. Zagreb: Naklada Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske Zemaljske vlade.

37 Više o formiranju zbirke matičnih knjiga, povijesnom pregledu vođenja matičnih knjiga i formiranju serija vidi: MILIĆ, ANGELIKA. 2017. *Zbirka matičnih knjiga u Hrvatskom držav-*

Matice arhivskog centra u Novalji pisane su talijanskim i hrvatskim jezikom. Župnici su u matične knjige rođenih kraj datuma rođenja, a izvan službene rubrike, unosili još i datum smrti. Matice nisu snimljene i mikrofilmirane. Zakonskim člankom XXIII/1827. pristupa se izradi parica tj. matice su vođene u dva primjeka, međutim parice matičnih knjiga pohranjenih u arhivskom centru u Novalji nisu sačuvane. Naredbom od 24. rujna 1889. godine određeno je da se parice matičnih knjiga za cijelo područje županije moraju pohranjivati u arhivu županijske oblasti, a za područje gradova kod gradskih poglavarstava.³⁸

Zbirka matičnih knjiga koje se čuvaju u arhivskom centru u Novalji³⁹ sadrže vrijedne podatke za povijest ovog kraja. Korisnici gradivo mogu koristiti isključivo u čitaonici arhivskog centra.

Zaključak

Od početka svojeg djelovanja do danas Sabirni arhivski centar u Novalji obavlja temeljne zadaće koje se odnose na čuvanje, obradu, sređivanje, popisivanje i davanje na korištenje dokumentarnog i arhivskog gradiva korisnicima i istraživačima.

Od početne ideje za osnivanjem arhivskog centra na otoku pa do osiguranja adekvatnog prostora za tu svrhu nije protekao dug put. Projekt osnivanja nove ustrojbene jedinice Državnog arhiva u Zadru došao je do konačne realizacije spomenutim osiguravanjem adekvatnog prostora, a temeljna ideja bila je prikupljanje i zadržavanje gradiva na području njegova nastajanja s ciljem da svojim stanovnicima omogući brz i jednostavan pristup podacima, rješenjima i uvjerenjima u mjestu stanovanja. Također se nastojao intenzivirati odnos između arhivske službe i institucija stvaratelja pružanjem stručne pomoći pri upravljanju gradivom pravnim i fizičkim osobama koje djeluju na ovom području.

Arhivski centar čuva fondove nastale upravo na ovom području, a koji istraživačima i korisnicima mogu poslužiti kao vrijedan izvor informacija za istraživanje lokalne povijesti, područja matičarstva, uprave, gospodarstva, turizma, trgovine, prometa, poljoprivrede i sl.

nom arhivu. *Arhivski vjesnik*, 60, 251-311.; SRŠAN, STJEPAN. 1987. Matične knjige za područje Historijskog arhiva u Osijeku. *Arhivski vjesnik*, 30, 89-102.

38 LANOVIĆ, MIHAJLO. 1908., 42.

39 Dio matičnih knjiga s ovog područja za Novalju i Barbat (Zubovići, Metajna, Kustići) nalazi se u Državnom arhivu u Zadru, Državni arhiv u Zadru (Hrvatska). HR-DAZD-378 Zbirka matičnih knjiga. Radi se o osam matičnih knjiga Novalje i jednoj matičnoj knjizi Barbatu.

Kao posebno vrijedan fond ističu se bilježnički spisi koji sadrže podatke o stanju posjeda sela Novalja iz 17. stoljeća koji pripada onoj vrsti gradiva koju korisnici najčešće traže u nastojanju da dokažu ili riješe svoje pravne i imovinske odnose.

Prilog I.

U Sabirnom arhivskom centru u Novalji pohranjeni su sljedeći fondovi, a pregled gradiva iskazan je sukladno razredbenom/klasifikacijskom sustavu:⁴⁰

A. Uprava i javne službe

A.1.2. Mletačka uprava u Dalmaciji (1279.) 1409. – 1797.

HR-DAZD-SACN-5 Isprave o stanju posjeda sela Novalja iz 17. stoljeća

A.5. Uprava i javne službe od 1945. do 1990. godine

A.5.4. Kotarska uprava

HR-DAZD-SACN-1 Kotarska komisija za agrarnu reformu i kolonizaciju Pag, 1931., 1939., 1947./1948.

A.5.7. Mjesna uprava

HR-DAZD-SACN-6 Mjesni narodni odbor Vlašići, 1951.

HR-DAZD-SACN-7 Mjesni narodni odbor Lun, 1947., 1950., 1952.

HR-DAZD-SACN-8 Mjesni narodni odbor Barbati, 1945. – 1953.

A.6. Uprava i javne službe od 1990. godine

A.6.3. Županijska, oblasna i okružna uprava od 1990. godine

HR-DAZD-SACN-3 Upravni odjel za graditeljstvo, zaštitu okoliša i prirode te komunalno gospodarstvo, Odsjek za graditeljstvo, Ispostava Novalja, 1998. – 2016.

HR-DAZD-SACN-4 Ured državne uprave u Ličko-senjskoj županiji, Ispostava Novalja, 1986. – 2004.

L. Zbirke izvornog arhivskog gradiva

L.1.3. Matične knjige

HR-DAZD-SACN-2 Matične knjige mjesta Novalja, Barbati i Lun:

40 Budući da je *Pregled arhivskih fondova i zbirki Republike Hrvatske* tiskan 2006. godine, u ovom radu se prvi put donosi popis fondova i zbirki Sabirnog arhivskog centra u Novalji prema arhivskoj klasifikaciji i vremenu nastanka.

Matične knjige Novalja

1.1. Matične knjige rođenih

1.1.1. Matična knjiga rođenih Novalja, 1845. – 1863.

1.1.2. Matična knjiga rođenih Novalja, 1863. – 1883.

1.1.3. Matična knjiga rođenih Novalja, 1883. – 1901.

1.2. Matična knjiga vjenčanih Novalja, 1857. – 1901.

1.3. Matične knjige umrlih Novalja

1.3.1. Matična knjiga umrlih Novalja, 1861. – 1889.

1.3.2. Matična knjiga umrlih Novalja, 1890. – 1901.

2. *Matične knjige Barbati*

2.1. Matične knjige rođenih Barbati

2.1.1. Matična knjiga rođenih Barbati, 1855. – 1885.

2.1.2. Matična knjiga rođenih Barbati, 1868. – 1887.

2.2. Matična knjiga vjenčanih Barbati, 1858. – 1886.

2.3. Matična knjiga umrlih Barbati, 1854. – 1901.

3. *Matične knjige Lun*

3.1. Matične knjige rođenih Lun

3.1.1. Matična knjiga rođenih Lun, 1844. – 1893.

3.1.2. Matična knjiga rođenih Lun, 1894. – 1901./1902.

3.2. Matična knjiga vjenčanih Lun, 1880. – 1900.

3.3. Matična knjiga umrlih Lun, 1850. – 1901./1902.

Arhivski izvori

Državni arhiv u Zadru (Hrvatska)

- HR-DAZD-158 Narodni odbor općine Novalja (1952. – 1957.)
- HR-DAZD-192 Mjesni narodni odbor Pag (1943., 1945. – 1952.)
- HR-DAZD-378 Zbirka matičnih knjiga

Sabirni arhivski centar u Novalji (Hrvatska)

- HR-DAZD-SACN-1 Kotarska komisija za agrarnu reformu i kolonizaciju (1931. – 1947.)
- HR-DAZD-SACN-2 Zbirka matičnih knjiga (1945. – 1902.)
- HR-DAZD-SACN-3 Upravni odjel za graditeljstvo, zaštitu okoliša i prirode te komunalno gospodarstvo, Odsjek za graditeljstvo, Ispostava Novalja (1998. – 2016.)
- HR-DAZD-SACN-4 Ured državne uprave u Ličko-senjskoj županiji (1961. – 2004.)
- HR-DAZD-SACN-5 Isprave o stanju posjeda sela Novalja (17. st.)

- HR-DAZD-SACN-6 Mjesni narodni odbor Vlačići (1951.)
- HR-DAZD-SACN-7 Mjesni narodni odbor Lun (1947. – 1952.)
- HR-DAZD-SACN-8 Mjesni narodni odbor Barbati (1945. – 1953.)

Državni arhiv u Dubrovniku (Hrvatska)

- HR-DADU-425 Državni arhiv u Dubrovniku (1945.)
- *Narodne novine* (Zagreb), 3/1945.
- *Narodne novine* (Zagreb), 43/1946.
- *Narodne novine* (Zagreb), 60/1947.
- *Narodne novine* (Zagreb), 27/1950.
- *Narodne novine* (Zagreb), 16/1952.
- *Narodne novine* (Zagreb), 105/1997.
- *Narodne novine* (Zagreb), 67/1999.
- *Narodne novine* (Zagreb), 64/2000.
- *Narodne novine* (Zagreb), 90/2002.
- *Narodne novine* (Zagreb), 65/2004.
- *Narodne novine* (Zagreb), 35/2008.
- *Narodne novine* (Zagreb), 65/2009.
- *Narodne novine* (Zagreb), 61/2018.
- *Narodne novine* (Zagreb), 98/2019.
- *Narodne novine* (Zagreb), 121/2019.
- *Narodne novine* (Zagreb), 105/2020.
- *Službeni list FNRJ* (Beograd), 29/1946.
- *Službeni list FNRJ* (Beograd), 12/1950.

Literatura

- ANDROIĆ, MIRKO. 1962. Arhivski sabirni centar Krapina-Historijskog arhiva Varaždin-u Popovcu. *Arhivski vjesnik*, vol. 4-5, no 1., 452-453.
- BABIĆ, SILVIJA. 2018. Akvizicijska politika – postoji li u hrvatskoj arhivskoj službi? *Arhivski vjesnik*, 61, 43-68.
- BARČOT, TONKO. 2013. Uz početak rada Arhivskog sabirnog centra Korčula-Lastovo. *Arhivski vjesnik*, 56, 95-122.
- GVERIĆ, ANTE. 2013. Pregled tijela javne uprave s područja nadležnosti Državnog arhiva u Zadru od 1945. do 1962. godine. Zadar: Državni arhiv u Zadru.

- KOLANOVIĆ, JOSIP. 1984. *Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ. SR Hrvatska*. Beograd: Savez arhivskih radnika Jugoslavije.
- KOLANOVIĆ, JOSIP. 1992. Arhivistika i povijest upravnih institucija. *Arhivski vjesnik*, 34-35, 9-20.
- KOLANOVIĆ, JOSIP. 2006. *Pregled arhivskih fondova i zbirki Republike Hrvatske Sv. 1*. Zagreb: Hrvatski državni arhiv – Zadarska nadbiskupija.
- KOLANOVIĆ, JOSIP. 2014. *Vodič Državnog arhiva u Zadru 1*. Zadar: Državni arhiv u Zadru.
- LANOVIĆ, MIHAJLO. 1908. *Zbirka matičnih propisa*. Naklada Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske Zemaljske vlade. Zagreb.
- MILIĆ, ANGELIKA. 2017. Zbirka matičnih knjiga u Hrvatskom državnom arhivu. *Arhivski vjesnik*, 60, 251-311.
- PAVLIČEK, VIDA. 2007. Pregled arhivskih fondova i zbirki Republike Hrvatske. Rad na prikupljanju i obradi podataka. *Arhivski vjesnik*, vol. 50, no. 1, 9-32.
- POSEDI, IVANA; BULIĆ, NADA. 2017. Razvoj arhivske službe u Koprivnici. *Podravski zbornik*, no. 43, 193-198.
- RASTIĆ, MARIJAN. 1996. Provedbeni propisi i izrada obavijesnih pomagala. *Arhivski vjesnik*, 39, 7-19.
- RASTIĆ, MARIJAN. 1998. *Arhivi i arhivsko gradivo: zbirka pravnih propisa 1828-1997*. Zagreb: Hrvatski državni arhiv.
- SRŠAN, STJEPAN. 1987. Matične knjige za područje Historijskog arhiva u Osijeku. *Arhivski vjesnik*, 30, 89-102.
- STULLI, BERNARD. 1969. Nacrt koncepcije srednjoročnog plana razvitka arhivske djelatnosti u SR Hrvatskoj 1971. – 1975. godine. *Arhivski vjesnik*, vol. 11-12, no. 1, 355-381.
- STULLI, BERNARD. 1958. O planu mreže arhivskih ustanova na području NR Hrvatske. *Arhivist VII*, sv. 3-4, 129-134.

Mrežni izvori

- Proračun. Portal grada Novalje. www.novalja.hr (30. 3. 2022.)
- BEGONJA BOGOVIĆ, NADA. 2010. Strategija gospodarskog razvitka Grada Novalje 2010. – 2020. www.novalja.hr (29. 3. 2022.)
- Državni arhiv u Zadru-Obrasci za izdavanje ovjerenih preslika u informatičkom obliku. www.drzavni.arhiv.u.zadru.hr (5. 4. 2022.)

Establishment and operation of the Collection Archive Center in Novalja

Abstract

The archival collection center in Novalja started its work on 1st of September 2009 as a part of the State Archives in Zadar. Along with Korčula, it is a second archival collection center in Croatia situated on an island. The need of its establishment was based on a size of an island and numbers of creators of documentary and archival materials. In this article a proces of its establishment was described, it provides information about the building in which it is located, storage capacity, the type and structure of the material stored in it, and also work domain and territory of competence.

Key words: The archival collection center in Novalja, The State Archives in Zadar, island Pag, City of Novalja, archival materials